

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

1

Implementace aspektů hudební mluvy skladeb Petra Ebena do ŠVP SŠ a ZUŠ

Marek Gajda

Anotace: Petr Eben patří k nejvýznamnějším osobnostem české kultury druhé poloviny 20. století. Jeho vztah k výtvarnému umění, sochařství, literatuře a cizím jazykům se promítá do jeho hudebních děl, jejichž jádro tvoří vrcholné cykly pro varhany. Interdisciplinární koncepce Ebenových skladeb přispívá k aktuálnosti a relevantnosti tématu s ohledem na současné tendence ve vzdělávání. Cílem příspěvku¹ je poukázat na možnosti a meze implementace poznatků o charakteristických rysech skladatelovy hudební mluvy do školních vzdělávacích programů středních a základních uměleckých škol: v prvním případě jde o hudebně zaměřené gymnázium, všeobecné gymnázium a pedagogické lyceum, v případě druhém o vybrané ZUŠ s výukou hudební nauky a/nebo varhan. Referát předkládá konkrétní návrh využití tématu v pedagogické praxi v rámci hudebních předmětů, estetické (výtvarné a hudební) výchovy a průřezových témat na výše uvedených školách. Praktická aplikace těchto postupů má vést nejen ke zvýšení povědomí o významných Ebenových skladbách, ale především k pochopení širších souvislostí a vztahů mezi uměními a tříbení estetického citění u žáků SŠ a ZUŠ.

¹ Referát je součástí projektu s názvem Aspekty recepce hudební mluvy a pojetí improvizace na mimohudební náměty na ZUŠ v rámci SGS na UP v Olomouci (ev. č. PdF_2013_008) pod vedením prof. MgA. Petra Planého z KHV PdF UP, který je garantem příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

2

Klíčová slova: hudební mluva, estetika, Petr Eben, varhany, interdisciplinární vztahy, SŠ, ZUŠ, ŠVP

ÚVOD

Estetické pojmy krása a ošklivost a filozofické pojmy dobro a zlo hrají určující roli napříč celým kulturním vývojem západní civilizace. V hudební mluvě Petra Ebena (1929 – 2007) dochází k jejich vyjádření na bázi kontrastů, které patří k fundamentálním složkám hudebního vyjadřování obecně (srov. Hurník, 2004, s. 5). Ebenova hudba je však inspirována mnoha dalšími podněty a obory (literaturou, výtvarným uměním, cizími jazyky atd.), proto je pro její pochopení, na kterém samotnému skladateli tolik záleží (srov. Vondrovicová, 1995, s. 91 ff.; Vítová, 2004, s. 302), nutno osvětlit i mnoho mezioborových souvislostí nad rámec hudebního sdělení. Prostor k tomu skýtají tzv. Školní vzdělávací programy na našich SŠ a ZUŠ, které zařazení tématu umožňují. Tento příspěvek se pokusí nastínit možné postupy a návrhy, jež by to umožňovaly.

1. OBECNĚ A HUDEBNĚ ESTETICKÉ PRINCIPY

Z hlediska obecné estetiky jsou stěžejními pojmy krása a ošklivost, které jsou určující i pro Ebenovu tvorbu (srov. Vondrovicová, 1995, s. 67–68; Vondrovicová, 2009, s. 55). V dějinách estetiky byly zobrazovány nesčetněkrát v podobě lidí, zvířat, krajín, nadpřirozených bytostí i abstraktních pojmů a idejí (srov. Eco, 2005, s. 85 ff.; Eco, 2007, s. 16 ff.). Ačkoliv zde po staletí i přes drobné odchylky existovala určitá prototypická ztvárnění jednoho či druhého fenoménu, lze na základě dlouhodobého vývoje sledovat tendenci směrem k relativizaci těchto pojmů, která dosáhla svých vrcholů v období dekadence a v neposlední řadě také dnešního multikulturalismu (srov. Eco, 2007, s. 426).

Hudebně estetické výrazové prostředky symbolizující krásu a ošklivost či dobro a zlo jsou zakotveny v různých pojetích i intenzitě vyjádření již od pradávna zakotveny i v hudbě: ať již u Pythagorejců a jejich intervalů (srov. Vičar, Dykast, 1998, s. 84, 98), Platóna či

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

3

posléze Aristotela a jejich pojetí tónin (srov. tamtéž, s. 87–88) nebo rovněž Aresteida Quintiliana a jeho výkladu o rytmu (srov. tamtéž, s. 88). Různé estetické vlastnosti se vztahovaly též k hudebním nástrojům, které se týkaly fenoménu apollónského a dionýského kultu (srov. tamtéž, 88). Rozdílný vliv tónin na lidskou psychiku zmiňuje i proslulý teoretik Boëthius (srov. Eco, 1998, s. 52).

Důležitým prvkem v hudební estetice je gregoriánský chorál, symbolizující svými atributy touhu po Bohu (srov. Vičar, Dykast, 1998, s. 100), jehož protějškem se stává interval zvětšené kvarty, zvaný *diabolus in musica* (srov. Eco, 2007, s. 421). Hildegarda z Bingenu ve své zpěvohře *Ordo virtutum* dokonce zachází tak daleko, že d'áblovi nepřipisuje žádná neumata, jelikož není schopen zpěvu, toliko hluku (srov. Schäfer, 2003, s. 209). Toto její pojetí je rozvedeno i v jejích vizích, kde pění andělů kontrastuje s řevem d'áblů (srov. Bingen, 2002, s. 159–160; Dinzelbacher, 2004, s. 43 ff.). Po celý středověk a i nad jeho rámec hraje důležitou roli číselná symbolika (srov. Vičar, Dykast, 1998, s. 107 ff.).

V renesanci, která s sebou přináší změny v charakteristice intervalů, se objevuje i jev zvaný Augenmusik, tj. protiklad bílých a černých not (srov. Schüllerová, 2006, s. 47). Taktéž se zde setkáme se zárodkem hudební sémiotiky – přiřazením určitých výrazových prostředků podle významu slov či textového úryvku (srov. tamtéž, s. 73).

Významnou epochou pro vyjadřování mimohudebních obsahů a emocí je baroko a jeho tzv. afektivní teorie, aplikovaná nejprve ve vokální, později taktéž v instrumentální hudbě; při rafinovaném výběru hudebně-výrazových prostředků vystupují do popředí melodie, tónina a rytmus, komplexnost podtrhují charakteristické intervaly, tónorod, tempová označení, číselná symbolika, hudební nástroje (srov. tamtéž, s. 33 ff.). Nadto je souvislost slova a hudby potvrzována tzv. sémantickými figurami, ekvivalenty figur rétorických (srov. tamtéž, s. 95 ff.).

Po jisté odmlce a ústupu od afektu v rámci období klasicismu (srov. Zoltai, 1983, s. 134) zažívá mimohudební inspirace svůj vrchol v romantismu, který ovlivňuje i skladatele 20. století, mezi něž Petr Eben patří – city a pocity jsou opětovně vyjadřovány harmonií, periodicitou, intervaly, tónorodem atd., avšak s tím rozdílem, že nyní jde o niterný skladatelův

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

4

prožitek, na rozdíl od epochy baroka, jež upřednostňovalo spíše kompoziční mistrovství (srov. Eggebrecht, 2001, s. 176 ff.).

2. HUDEBNÍ MLUVA PETRA EBENA

Ebenova hudební mluva v sobě syntetizuje mnoho prvků zmíněných výše. K základním atributům jeho skladatelské hudební řeči patří zejména rytmická a metrická pestrost, princip kontrastů, vysoký stupeň nástrojové stylizace, obliba experimentů a šifer (srov. Vondrovicová, 1995, s. 67 ff.; Vítová, 2004, s. 140 ff.). Důležitým východiskem pro Ebenovu tvorbu je jeho inspirace dalšími krásnými uměními: malířstvím, sochařstvím a literaturou (srov. Vítová, 2004, s. 49, 313).

Často na umělecká díla improvizoval (např. v pořadech zvaných *Lyra Pragensis*), přičemž se tyto improvizace později staly podkladem pro vznik mnoha jeho vrcholných děl (srov. Vondrovicová, 1995, s. 91 ff.; Vítová, 2004, s. 302). Tematicky převažuje v Ebenově tvorbě duchovní inspirace; většinou se jedná o hluboká a závažná filozofická či abstraktní témata čerpaná z antiky, středověku, Bible či kanonické světové i české literatury (srov. Vondrovicová, 1991, s. 424; Vondrovicová, 1995, s. 38 ff.; Vítová, 2004, s. 41 ff.).

Neméně podstatnou skutečností je také touha po přesném pochopení u posluchačů; z tohoto důvodu Eben k mnoha svým skladbám připojil komentáře, které by měly vystihnout poselství té či oné skladby (srov. Jakubíček, 1991, s. 23).

3. SPOLEČNÁ VÝCHODISKA NÁVRHU

S ohledem na výše uvedené se jako neadekvátnější postup jeví práce s poslechovou složkou hudební výchovy, doplněnou o další aktivity.

Pro výběr konkrétních skladeb se přímo nabízejí velké cykly z 80. let – *Faust* a *Job*. Jako realističtější se jeví výběr částí z *Fausta*, který v sobě sice duchovní dimenzi obsahuje, avšak nejde zde o tolik komplikované souvislosti, jako je tomu v případě *Joba*. Poněkud problematickým se může stát pojetí karikatury, kterou bude taktéž nutno osvětlit v širších estetických souvislostech.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

5

Na tomto místě je důležité poznamenat, že onen speciální výklad rozhodně nehodlá vnucovat vlastní pojetí Ebenových skladeb a připravit tak posluchače o jejich originální vnímání; hodlá se opírat výhradně o skladatelovy komentáře, jež jsou pro pochopení skladeb určující, čímž se zajistí vyhnutí se scestné verbalizaci, na jejíž zneužití upozorňuje např. Poledňák (1998, s. 14).

Z pochopitelných důvodů by Ebenův komentář ke skladbám nebyl dostačující. Úryvky překladu prvního dílu Goethova Fausta, které jsou součástí většiny nahrávek, mohou být sice užitečné, avšak nikoliv jediným zdrojem výkladu. V případě *Fausta* se nabízí využít faustovských pověstí, kupř. pověsti o Faustově domě z Jiráskových *Starých pověstí českých* (Jirásek, 2007). Ani tento výklad však v žádném případě nesmí být zavádějícím, nýbrž musí stále plně zůstat ve službách díla. Rovněž je vhodné navázat již na díla, která jsou založená na obdobném estetickém principu – za ilustrativní příklad lze považovat např. *Krásku a zvíře* Maurice Ravela (srov. Herden, 1997, s. 16–38).

Z hlediska konkrétního výběru částí cyklu se nabízejí ty z nich, které obsahují hudební ztvárnění jak dobra, tak zla v různých podobách, tj. „Prolog“, „Velikonoční sbory“ a „Valpuržina noc“ (Eben, 1983). V „Prologu“ jde především o střídání vysokých a nízkých poloh a zároveň také temných a světlých barev varhanních rejstříků; jedná se tedy o výšku a potažmo barvu (srov. Vondrovicová, 1995, s. 188). „Velikonoční sbory“ jsou v zásadě rozděleny na dvě části, přičemž první z nich má charakter dobra a druhá zla (srov. tamtéž). Zde proti sobě stojí především původní „čisté“ citace gregoriánských motivů a fanfáry a jejich alterace; rozlišení barev (principálový sbor vs. jazyky a alikvoty) je sice poměrně zřetelné, nikoliv však zcela jednoznačné. Konečně „Valpuržina noc“ představuje nejspletitější fenomén: jde především o karikaturu a triviálnost, které mají představovat zlo (srov. tamtéž). Jako nezbytnost pro pochopení těchto skladeb se jeví objasnění širšího estetického kontextu (karnevalů, masek, čarodějnic atd.), která kontrastuje s čistým nadpozemským estetickým ideálem v podobě Markétčina motivu, který se ve skladbě objeví ve formě reminiscence.

Pomocným vodítkem mohou být doprovodné obrázkové materiály, které mohou sloužit jako další podnět pro objasnění a pochopení souvislostí. Jako vhodný materiál může posloužit kupř. *Zápas masopustu s postem* Pietera Bruegela st. a výklad základních rysů (viz

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

6

např. Eco, 2007, s. 148); nabízí se o to více, že i zde jde – stejně jako je tomu ve skladbě – o zápas.

V neposlední řadě je také nutno uvažovat o názorném vysvětlení fungování varhan, zvláště pak varhan „ebenovských“, tj. nástroje minimálně třímanuálového ve větším prostoru s kvalitními akustickými parametry, skýtajícího možnost celé palety rozličných barevných kombinací s významným zastoupením jazykových rejstříků (srov. Vítová, 2004, s. 440). Ve větších městech existuje možnost exkurze k varhanám do koncertní síně či katedrály, v malém městě či místech, kde varhany z nejrůznějších důvodů buďto nejsou nebo k nim není dostup, se jako východisko pro vysvětlení jeví varhany digitální, které rovněž obsahují mnoho z prvků a vybavení, se kterými Eben při interpretaci svých skladeb automaticky počítal, tj. paměť, crescendovým válcem, žaluzií atd. (srov. Vondrovicová, 1995, s. 80). Pokud ani tyto nejsou k dispozici, nezbyvá, než využít možností internetu, populárně naučné organologické literatury či fotografií, videí atp.

Výzkum na obou typech škol bude dvoufázový – recepce bez výkladu a s výkladem, resp. řízenou diskuzí; bude probíhat formou podrobných dotazníků s kombinací různého typu otázek (otevřených, uzavřených, dichotomických a výběru z více možností).

3.1. NÁVRH NA ZAŘAZENÍ TEMATIKY NA ŠŠ

Jako vhodné pro výzkum se jeví střední školy s výukou hudební výchovy či dalších hudebních předmětů různého zaměření – za vzorek poslouží 60 studentů tří různě zaměřených středních škol humanitního zaměření v Moravskoslezském kraji – hudebního gymnázia, všeobecného gymnázia a pedagogického lycea.

První z nich – Janáčkova konzervatoř a gymnázium v Ostravě, disponuje díky kombinaci hudebních a všeobecných předmětů nejvíce možnostmi, jak implementovat tematiku do svého ŠVP. Jedná se o tyto hudební předměty: harmonie a kontrapunkt, hudební formy a analýza skladeb a dějiny hudby (srov. Frýdlová et al., 2010, s. 130 ff.). Z nehumánních předmětů připadají v úvahu český jazyk a literatura, německý jazyk, zeměpis, dějepis a základy společenských věd (srov. tamtéž, s. 22 ff.). Do každého z těchto předmětů lze faustovskou tematiku implementovat, pokaždé však jiným způsobem, a to podle jejich

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

7

obsahu. Volitelné semináře zde nelze brát v úvahu, poněvadž se ne vždy všechny otvírají a také je ne všichni studenti navštěvují.

Poněvadž je z hlediska reálného výzkumu nemožné, aby části z Fausta probíraly v jednom každém předmětu. Proto je nutno soustředit se na tzv. průřezová témata, v rámci nichž by bylo možno látku probrat z různých úhlů pohledu. Z nich se jako nejvhodnější jeví „Multikulturní výchova“ (srov. tamtéž, s. 14). Kromě toho je samozřejmě možné přijít do některého z povinných předmětů a provést výzkum s tím, že se upozorní a osvětlí mezipředmětové vztahy.

V případě všeobecně zaměřeného gymnázia – Gymnázia Josefa Kainara Hlučín – je situace poněkud odlišná: nabízí jen jediný hudební předmět, a to hudební výchovu v rámci estetické výchovy (srov. Kaňák et al., 2009, s. 5–12). Problematický je rovněž fakt, že výuka probíhá jen do kvarty (v našem případě tedy druhého ročníku odpovídající střední školy, jelikož se jedná o šestileté gymnázium). Z témat tvořících náplň předmětu hraje pro účel našeho výzkumu nejpodstatnější roli složka poslechová (srov. tamtéž, s. 156–161).

Ostatní předměty, do kterých by bylo možno námi pojednávanou problematiku zařadit, se do velké míry shodují s výše uvedenými, pouze jejich zařazení látky do konkrétních ročníků je v některých případech rozdílné, což ovšem nijak signifikantně neovlivňuje celkovou situaci. Podstatný rozdíl přináší předmět výtvarná výchova, která – stejně jako výchova hudební – patří do estetické výchovy. Vzhledem k obsahu tohoto předmětu se nabízí možnost propojení s výchovou hudební především s ohledem na terminologii – barev a mimohudební inspirace – fantazií a představ (srov. tamtéž, s. 167). Míchání barev navíc koreluje s varhanní registrací, která je založena na obdobném principu.

Jako v prvním případě, i zde se naskýtá možnost využití některého z průřezových témat – téma má navíc shodný název: „Multikulturní výchova“ (srov. tamtéž, 23). Je na zvážení, zda provést výzkum v kvartě či sextě. V prvním případě mají studenti lepší hudební znalosti a ve druhém širší všeobecný rozhled. Přikláníme se k variantě první, a to zejména vzhledem ke skutečnosti, že v literatuře je faustovská tematika v kvartě již probrána; také předmět výtvarná výchova končí v kvartě – tyto předměty mají tedy pro naši problematiku nejzásadnější význam.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

8

Pedagogické lyceum Krnov klade v souladu se svým zaměřením důraz na didaktiku předmětů, a to rozvíjení všech složek hudební výchovy, přičemž v našem případě bude opět hrát nejdůležitější roli složka poslechová (srov. Glatter et al., 2011, s. 150–151). Z ostatních předmětů stojí za zmínku výtvarná výchova, v rámci níž jsou probírány okruhy z dějin výtvarného umění, kam lze zařadit zobrazení nejen obrazů s faustovskou tematikou (ze známých autorů lze jmenovat např. Petera von Cornelia či Rembrandta van Rijna), ale i zobrazování kontrastů ve výtvarném umění (např. *Sabatu čarodějnic* Francisca Goye (viz např. Eco, 2007, s. 202) a ukázkou estetického citění Goethovy doby, tedy druhé poloviny 18. století – např. *Portrétu lady Hamiltonové* George Romneyho – srov. Eco, 2005, s. 265). Zajímavostí je také předmět dramatická výchova a tím i možnost zařazení Goethova klasicistního dramatu s prvky (pre)romantismu (srov. Glatter et al., 2011, s. 148–149). Konečně lze upozornit na propracovanost literární teorie a kritiky u předmětu český jazyk a literatura, díky němuž se lze Goethovu dílu podrobněji věnovat (srov. tamtéž, s. 38–43). Z hlediska průřezových témat připadá v úvahu „Společnost – jednotlivec a společenské skupiny, kultura, náboženství“ (tamtéž, s. 17). Z hlediska konkrétního zařazení se opět přikloňujeme k vyšším ročníkům.

Z výše uvedeného je zřejmé, že námi pojednávaná problematika je natolik široká, že bychom mohli vzít v úvahu i technické předměty jako fyzika či informatika, hlavně s ohledem na fungování „ebenovských“ varhan, zde však již přenecháme iniciativu kolegům z technických oborů.

3.2. NÁVRH NA ZAŘAZENÍ TEMATIKY NA ZUŠ

Nabízí se otázka, zda a jak je možné vyplnit toto skladatelovo přání u žáků ZUŠ s ohledem na jejich věk a kulturní rozhled. Eben sám propaguje poslech programní hudby již v raném věku, a to dokonce i skladeb s hlubším podtextem.

Zařazení Ebenových varhanních skladeb logicky směřuje k vyšším ročníkům hudební nauky, ve kterých se zmiňuje i hudba 20. století, tj. do 5. ročníku, přičemž některé ZUŠ ve svém ŠVP počítají i s 6. či dokonce 7. ročníkem (srov. Chvátílová, 2011), jiné nabízejí

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

9

posluchačům připravujícím se na přijímací zkoušky na konzervatoř dobrovolnou či výběrovou hodinu hudební nauky (např. ZUŠ Hlučín, osobní zkušenost autora).

Výzkum bude probíhat na vzorku 60 žáků ZUŠ v Moravskoslezském kraji (ZUŠ Hlučín, Kravaře, Háj ve Slezsku a dalších). Je pochopitelné, že jak výklad, tak forma dotazníku budou muset být přizpůsobeny nižšímu věku žáků oproti středním školám a také vysoce pravděpodobnému užšímu všeobecnému rozhledu. Na druhou stranu s sebou však ZUŠ přinášejí i jistá pozitiva – většina žáků ZUŠ má k hudbě pozitivní vztah, a tím vnímá hudbu odlišným způsobem, než je tomu v případě středních škol.

Na ZUŠ by bylo jistě vhodné zapojit do exkurze žáky varhanního oboru a využít je u praktického přiblížení problematiky varhan posluchačům ostatních oborů. Je však poměrně známou skutečností, že výuka varhan na našich základních uměleckých školách je poměrně vzácná, převážně z finančních či personálních důvodů. Proto je potřeba vyhledat takové ZUŠ, které výuku na královský nástroj v nabídce mají, popř. alespoň sídlí v blízkosti minimálně středně velkých varhan, aby bylo možno exkurzi provést.

ZÁVĚR

Jak je patrné z celého příspěvku, hudební mluva Petra Ebena dalekosáhle přesahuje ryze hudební aspekty a pochopení jejího významu vyžaduje daleko širší rozhled podložený mezioborovou spoluprací, což se zdá díky poměrně flexibilním ŠVP možné. Velkou výzvou pro nadcházející empirický výzkum bude otázka, nakolik je pozitivní recepce Ebenových varhanních skladeb možná i bez předchozího, zde načrtnutého postupu a výkladu. Velmi zajímavá je totiž souvislost oblíbenosti Ebenových skladeb s připojeným výkladem na jedné straně a jeho absencí na straně druhé. Jistý varhaník mně nedávno sdělil, že hrál tutéž kompozici Ebena na koncertě s průvodním slovem a bez průvodního slova; zatímco v prvním případě zaznamenal úspěch, ve druhém případě byla reakce publika spíše negativní. Bude jistě zajímavé ověřit, zda se jedná o ojedinělý jev či zda má uvedená korelace obecnější platnost. Na druhou stranu je dosti dobře možné, že značné množství posluchačů se může cítit osloveno Ebenovým stylem samým o sobě, kupř. rytmickou a metrickou rozmanitostí, výrazným tematickým i motivickým materiálem, kontrasty, bizarními barvami atp. Sám mám

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

10

podobnou zkušenost s posluchači z jednoho koncertu, kde jsem Ebenovy varhanní skladby zařadil do programu. Výsledky výzkumu budou prezentovány v rámci dalších výstupů z tohoto grantu.

Literatura

BINGEN, Hildegard von. 2002. *Scivias – Wisse die Wege. Eine Schau von Gott und Mensch in Schöpfung und Zeit*. Freiburg im Breisgau: Herder, 2002. ISBN 3-451-04115-4.

DINZELBACHER, Peter. 2004. *Poslední věci člověka. Nebe, peklo, očistec ve středověku*. Trans. Petr Babka. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-693-X.

EBEN, Petr. 1983. *Faust for Organ*. [notový zápis]. London: United Music Publishers.

ECO, Umberto (ed.). 2005. *Dějiny krásy*. Trans. Gabriela Chalupská, et al. Praha: ARGO. ISBN 80-7203-677-7.

ECO, Umberto (ed.). 2007. *Dějiny ošklivosti*. Trans. Iva Adámková, et al. Praha: ARGO. ISBN 978-80-7203-893-0.

ECO, Umberto. 1998. *Umění a krása ve středověké estetice*. Trans. Zdeněk Frýbort. Praha: ARGO. ISBN 80-7203-098-1.

EGGEBRECHT, Hans Heinrich. 2001. *Hudba a krásno*. Trans. Jarmila Gabrielová. Praha: NLN. ISBN 80-7106-479-3.

FRÝDLOVÁ, Veronika et al. 2010. *Školní vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání*. Ostrava: Janáčkova konzervatoř a gymnázium v Ostravě, 2010. Dostupné také z: <http://www.jko.cz/cs/jkgo/studium/obory-vzdelani/gymnazium>

GLATTER, Rudolf et al. 2011. *Školní vzdělávací program. Pedagogické lyceum*. Krmov: Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola. Dostupné také z: <http://www.spgs-szs.cz/O-skole/Skolni-vzdelavaci-programy.aspx>

HERDEN, Jaroslav. 1997. *My pozor dáme a nejen posloucháme. Posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia. ISBN 80-7183-087-9.

Toto je pracovní nerecenzovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

11

HURNÍK, Ilja. 2004. *Umění poslouchat hudbu*. [booklet]. Praha: Supraphon.

CHVÁTILOVÁ, Helena et al. 2011. *ŠVP ZUŠ Petra Ebena Žamberk*. Žamberk: ZUŠ Petra Ebena. Dostupné také z: <http://www.zus-zamberk.cz/svp.php>

JAKUBÍČEK, Martin. 1991. *Petr Eben – Faust pro varhany*. Brno. Diplomová práce. JAMU, Hudební fakulta.

JIRÁSEK, Alois. 2007. *Staré pověsti české*. Praha: Albatros. ISBN

978-80-00-01213-1.

KAŇÁK, Stanislav et al. 2009. *Školní vzdělávací program pro základní a gymnaziální vzdělávání*. Hlučín: Gymnázium Josefa Kainara. Dostupné také z: <http://www.ghlucin.cz/studium/skolni-vzdelavaci-program>

POLEDŇÁK, Ivan. 1998. Poslech hudby jako problém estetický, psychologický, pedagogický. In DRÁBEK, V. (ed.). *Poslech hudby*. Praha: PdF UK, s. 10-25. ISBN 80-86039-67-6.

SCHÄFER, Thomas. 2003. *Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen*. Trans. Vladimír Čadský. Praha: PRAGMA. ISBN 80-7205-933-5.

SCHÜLLEROVÁ, Silvie. 2006. *Afektová teorie a hudebně rétorické figury*. Brno. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

VIČAR, Jan. a Roman DYKAST. 1998. *Hudební estetika*. Praha: AMU. ISBN 80-85883-30-9.

VÍTOVÁ, Eva. 2004. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad životem a dílem*. Praha: Baronet. ISBN 80-7214-743-9.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. 1991. Duchovní svět v životě a v hudbě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy* 91/XLIV, 9. Praha: Asociace hudebních umělců a vědců, s. 421-426.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. 2009. Osudové varhany Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*, ročník 62, č. 1/2009. Praha: Společnost Hudební rozhledy, s. 54-55. ISSN 0018-6996.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. 1995. *Petr Eben*. Praha: Panton. ISBN 80-7039-218-5.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

12

ZOLTAI, Dénes. 1983. *Dejiny hudobnej estetiky. Étos a afekt*. Trans. Marta Zágoršková. Bratislava: OPUS.

Anglický název: Implementation of the Aspects of Petr Eben's Musical Speech into the School Education Programmes at Secondary Schools and Primary Art and Music Schools

Anotace – anglicky: Petr Eben is one of the most significant personalities of the Czech culture of second half of the 20th century. His relationship to arts, sculpture, literature, and foreign languages is reflected in his music works, the core of which being deep cycles for organ. The interdisciplinary conception of Eben's works contributes to the topicality and relevance of the topic with respect to contemporary tendencies in education. The goal of the paper² is to point out the possibilities and limits of an implementation of the knowledge about the characteristic features of the composer's musical speech into the School education programmes of primary arts and music schools and secondary schools: the former concerns a musical grammar school, a general grammar school and a pedagogical lycée; the latter focuses on selected primary arts and music schools with music theory and/or organ. The paper presents a particular proposal of the application of topic into the pedagogical practice within the music subjects, aesthetic and arts education and cross-sectional topics at the schools mentioned above. Practical application of these procedures should lead not only to an increased awareness of significant works by Eben but above all to understanding broader context and relations among the arts and cultivation of pupil's aesthetic taste.

² The present paper is a part of the project called The Aspects of Reception of Musical Speech and the Conception of Improvisation on Extra-musical Themes at Primary Art and Music School within the Students Grant Competition at Palacky University in Olomouc (reg. No. PdF_2013_008), led by prof. MgA. Petr Planý from the Department of Music Education at the Pedagogical Faculty of Palacky University, who is the supervisor of the paper.

Toto je pracovní nerecenzovaná verze konferenčního příspěvku.

Kultura, umění a výchova

Mezinárodní konference k příležitosti založení stejnojmenného odborného recenzovaného časopisu a k příležitosti 440. výročí založení Univerzity Palackého.

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

23. – 24. 5. 2013

13

Klíčová slova – anglicky: musical speech, aesthetics, Petr Eben, organ, interdisciplinary relationships, secondary schools, primary art and music schools, School education programmes

Autor

Mgr. et Mgr. Marek Gajda

Katedra hudební výchovy

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 OLOMOUC

marekgajda@seznam.cz

„Příspěvek ani jeho souvisejší pasáže nebyly publikovány a nebyly odevzdány k publikování v jiném časopisu, sborníku nebo monografii.“